

УДК 811.111'42:791

**КОМУНІКАТИВНІ НАМІРИ
ДИСКУРСИВНОЇ СТРАТЕГІЇ СХВАЛЕННЯ
(на матеріалі англомовного кінодискурсу)**

Д.О. Гулієва (Харків)

У статті подані результати аналізу реалізації комунікативної стратегії схвалення в англомовному кінодискурсі. Стратегія схвалення визначається як висловлення позитивної оцінки певного об'єкта, особи, дії або ситуації. У дискурсі схвалення втілюється через гіпонімічні стосовно схвалення комунікативні наміри похвали, компліменту, лестощів, захоплення й подяки. Основними критеріями розмежування комунікативних намірів схвалення є: щирість :: нещирість, конфліктність :: кооперативність, конвенціональність :: неконвенціональність.

Ключові слова: комунікативна стратегія, комунікативний намір, схвалення, похвала, комплімент, лестощі, захоплення, подяка.

Гулієва Д.А. Коммуникативные интенции стратегии одобрения (на материале англоязычного кинодискурса). В статье представлены результаты анализа реализации коммуникативной стратегии одобрения в англоязычном кинодискурсе. Стратегия одобрения определяется как выражение позитивной оценки определенного объекта, osoby, действия или ситуации. В дискурсе одобрение реализуется через гипонимические относительно одобрения коммуникативные интенции похвалы, комплимента, лести, восхищения, благодарности. Основными критериями разграничения коммуникативных интенций одобрения являются: искренность :: неискренность, конфликтность :: кооперативность, конвенциональность :: неконвенциональность.

Ключевые слова: коммуникативная стратегия, коммуникативная интенция, одобрение, похвала, комплимент, лесть, восхищение, благодарность.

Gulieva D.O. The communicative intentions of the discursive strategy of approval (based on the English cinema discourse). The article presents the results of analyzing the realization of the discursive strategy of approval in the English cinema discourse. The discursive strategy of approval is determined as an expression of a positive assessment of some object, person, action or situation. In discourse approval is realized through its hyponymic communicative intentions of praise, compliment, flattery, admiration, commendation. The main criteria of distinguishing between the intentions include sincerity :: insincerity, confrontation :: cooperation, conventionality :: nonconventionality.

Key words: communication strategy, communicative intention, approval, praise, compliment, flattery, admiration, commendation.

Мета статті полягає у виявленні й описі комунікативних намірів, реалізованих в рамках дискурсивної стратегії схвалення в англомовному кінодискурсі. Актуальність статті визначається загальною спрямованістю сучасної лінгвістики на вивчення конфліктних та кооперативних дискурсивних стратегій з метою гармонізації комунікації.

Об'єктом дослідження є комунікативні акти, в яких мають місце висловлення схвалення,

а предметом – гіпонімічні стосовно схвалення комунікативні наміри, втілювані такими висловленнями.

Новизна статті полягає в тому, що висловлення схвалення ще не розглядалися в комунікативно-когнітивному ракурсі як вияв дискурсивної стратегії схвалення з урахуванням усіх параметрів ситуації комунікації, які впливають на інтерпретацію змісту висловлень.

Матеріалом дослідження слугували 30 комунікативних актів схвалення, виокремлених із англомовних кінофільмів.

Дискурсивну стратегію розуміємо за І.Є. Фроловою як *комунікативний намір* мовця, сформований на підставі використання суспільного досвіду для власних індивідуальних потреб і бажань; *оцінювання наміру* як адекватного досягненню бажаних соціально значущих цілей спілкування в його конкретний момент; *реалізацію наміру* вербальними засобами і *осмислення* цієї реалізації усіма суб'єктами дискурсу. Спільно сконструйований смисл – конструкт дискурсу – відбиває інтерактивну природу дискурсивної стратегії; зіставлення цього смислу зі системою норм і цінностей національно-мовного колективу визначає її соціальну характеристику [6, с. 107].

Одиницею аналізу дискурсивної стратегії схвалення вважаємо комунікативний акт схвалення. Комунікативний акт розуміємо згідно Т. А. ван Дейка – як метаструктуру, що охоплює мовленнєвий акт адресанта, аудитивний акт адресата і комунікативну ситуацію в цілому [1, с. 121–122]. Таке трактування мовленнєвого акту є поширеним серед науковців: “Комунікативний акт – концептуально та структурно організований обмін комунікативною діяльністю мовцями в межах вербального контакту, в якій предметно-знаковим носієм є дискурс, що опирається на певну ситуацію” [21].

Комунікативну ситуацію тлумачимо як поєднання соціальних (соціально-культурне середовище, обставини спілкування, статусно-рольові відношення комунікантів, що визначають рівень формальності / неформальності спілкування) і психологічних характеристик учасників комунікативного акту (ступінь знайомства, емоційний, психологічний, фізичний стан в момент спілкування, ставлення один до одного та до предмету спілкування, мотиви спілкування), які впливають на процеси інтерпретації мовних виразів [3, с. 150].

У структурному аспекті комунікативний акт складається із комунікативних ходів: ініціальних та респонсивних. Комунікативний хід тлумачимо як мінімально значущу функціонально-структурну

одиницю (вербальну або невербальну дію одного з комунікантів), що розвиває комунікативну взаємодію, просуває її до досягнення комунікативного наміру [7, с. 69]. Ініціальний хід відкриває комунікативну взаємодію й спонукає одного з комунікантів до дій у комунікативному акті, у нашому випадку, до висловлення схвалення, а респонсивний хід є реакцією на ініціальний хід. У переважній більшості випадків респонсивний хід і містить висловлення схвалення. Важливо наголосити, що комунікативний хід може реалізуватися на базі як одного, так і більшої кількості висловлень.

Когнітивним підґрунтям дискурсивної стратегії є концептуальні структури, що систематизують енциклопедичне знання комунікантів, необхідне для осмислення та реалізації відповідного комунікативного наміру [6, с. 90]. У нашому випадку такою концептуальною структурою є поняття СХВАЛЕННЯ, об'єктивоване в англійській мові лексемою *approval*.

Як свідчать результати дефінітивного аналізу англомовних тлумачних словників, у контексті міжособистісних стосунків зміст поняття APPROVAL / СХВАЛЕННЯ у найбільш загальному вигляді зводиться до позитивної оцінки когось чи чогось (the belief that something or someone is good or acceptable : a good opinion of someone or something [14; 17; 19; 18]; a feeling of liking something or what someone is doing [11]; a favorable opinion [8]; a positive feeling that you have toward someone or something that you think is good or suitable [13]; when someone likes something or someone and thinks that they are good. [12]; the feeling of having a positive opinion of someone or something [10]).

Україномовні тлумачні джерела трактують схвалення як визнання чийось дій, вчинків, рішень тощо добрими, правильними; позитивне, доброзичливе ставлення до когось чи чого-небудь; позитивну оцінку, похвалу [21; 22].

Відтак комунікативний намір, реалізований суб'єктом мовлення, що втілює дискурсивну стратегію схвалення, полягає у *висловленні позитивної оцінки певного об'єкта, особи, дії або ситуації*. Наприклад:

JAPANESE RESTAURANT – BLAIR AND NATE ARE HAVING DINNER

NATE: *Thanks for meeting me. Look, Blair, I really hurt you and I know that and I want to fix it.*

BLAIR: *Really? And how are you gonna do that?*

NATE: *I'm gonna put everything in the past. I'm not gonna see Serena again or even talk to her. It'll be like she doesn't exist.*

BLAIR: *I think that's a good idea. Let's not mention it again. You gonna eat that?* (Gossip girl)

Учасниками цього комунікативного акту є молодий хлопець Нейт та його дівчина Блер, що перебувають у непростому становищі: до міста повертається найкраща подруга Блер, яка втекла після того, як була близькою з Нейтом. Зараз Нейт і Блер знову разом і намагаються зберегти свої стосунки. Особливий психологічний дискомфорт відчуває Нейт, який власне захоплений Сереною, але має багато спільного і з Блер. Він запевняє Блер, що залишив в минулому все що стосується Серени і для нього її більше не існує. Схвальне висловлення Блер з приводу його думки заповнює паузу в розмові. Її комунікативний намір полягає у висловленні позитивної оцінки планів Нейта.

Комунікативний намір *схвалення* необхідно розмежувати із семантично близькими комунікативними намірами, що позначаються лексемами-синонімами лексеми *approval*, деякі з яких є ідентифікаторами у словникових визначеннях *approval*.

За результатами компонентного аналізу ідентифікаторів дефініцій лексеми *approval*, а також даних тезаурусів та словників синонімів [17; 14], верифікованих даними інтерпретаційного аналізу комунікативних актів схвалення на матеріалі англійських кінофільмів, робимо висновок, що гіпонімічними стосовно *схвалення* є такі комунікативні наміри, як похвала/ *praise* (expression in speech of approval, admiration, or honour); комплімент / *compliment* (a polite expression of praise or approval); лестощі / *flattery* (undue or insincere praise); захоплення / *admiration* (pleased contemplation, warm approval), подяка / *commendation* (approval, praise) (визначення надаються за [16]).

Дослідниця *похвали* як мовленнєвого акту Л.І. Ключко визначає цю мовленнєву дію як щире та об'єктивне, із точки зору мовця, висловлення схвалення особистості адресата, його якостей і/або діяльності, а також об'єктів, що входять у “світ адресата”; індивідуальну, “авторську” комунікативну стратегію, внаслідок чого її мовне оформлення відрізняється якісною різноманітністю та відсутністю шаблонності [2, с. 3]. Сферою функціонування похвали дослідниця вважає ситуації співпраці, зазначаючи, що у потенційно конфронтаційних ситуаціях висловлення похвали виконують особливу коригуючу конфліктно-превентивну функцію [там само, с. 12].

Зазначаючи, що і похвала, і комплімент є позитивною оцінкою, Л.І. Ключко розмежовує ці два наміри на підставі: а) неконвенційності похвали, що забезпечує об'єктивність і щирість вираженої похвалою позитивної оцінки й імплікує прагнення мовця до співпраці та конвенційності компліменту, що визначає його етикетний, формульний характер; б) позачасової природи референції похвали на контрасті з прив'язаністю компліменту до теперішнього часу [там само, с. 9].

На етикетності інтенції компліменту як вияву ввічливості, що забезпечує неконфліктні зони спілкування, а також попереджує і/або дає змогу уникнути конфліктів, наголошує й Н. І. Формановська [5, с. 188].

Аналізуючи мовленнєвий акт *компліменту*, В.Я. Міщенко зазначає, що комплімент можна здійснити лише тоді, коли співрозмовник є об'єктом, на який направлений інтенційний стан мовця, або має безпосередній зв'язок з ним [4, с. 108]. Це зауваження фактично пропонує ще один критерій для розмежування компліменту та похвали: в) з точки зору адресантно-адресатних відношень комплімент є очним мовленнєвим актом, у той час як похвала може висловлюватися як очно, так і заочно [2, с. 11].

Наступні два приклади репрезентують комунікативні акти *схвалення-похвали*:

RACHEL: *Remember when we went to Central Park and rented boats? That was fun.*

ROSS: *Yeah. He could row like a Viking.*
(Friends)

У розмові зі своїм другом Росом Рейчел згадує їх спільні розваги в Центральному Парку, зокрема катання на човнах. Це нагадує Росу про бувшого коханого Рейчел, який був чудовим гребцем й Рос висловлює йому похвалу, порівнюючи його уміння гребти на веслах із вправністю вікінгів.

За адресантно-адресатними відношеннями ця похвала є заочною (об'єкт позитивної оцінки відсутній у ситуації комунікації); за способом вираження – непрямую або імпліцитною, оскільки втілюється за допомогою метафоричного порівняння й позитивна оцінка тут виводиться інференційно на підставі енциклопедичного знання про вікінгів; за критерієм широти – широю, оскільки відбиває дійсний стан речей. Щодо часового параметру, висловлення похвали відсилає до минулого часу.

RACHEL: (BRINGING DRINKS) *Alright, don't tell me, don't tell me!* (HANDING THEM OUT) *Decaf cappuccino for Joey... Coffee black... Late... And an iced tea. I'm getting pretty good at this!*

ALL: *Yeah. Yeah, excellent.*

RACHEL: (LEAVING TO SERVE OTHERS) *Good for me!* (Friends)

Учасниками цього комунікативного акту є група друзів, що зібралися у кафе, де працює офіціанткою їхня подружка Рейчел. Комунікативний акт містить висловлення самопохвали Рейчел (*I'm getting pretty good at this!*), яке ініціює респонсивний хід похвали з боку її друзів. Висловлену друзями похвалу не можна вважати широю. Хоча вони усвідомлюють, що Рейчел не дуже гарна офіціантка, вони хвалять її, тому що вона вперше у житті працює і не тринькає гроші батьків. У такий спосіб вони також намагаються пом'якшити напругу між нею та клієнтами закладу.

Аналізоване висловлення не можна назвати іронічною похвалою, яку звичайно виділяють за критерієм широти/нещирості [2, с. 9–10]. Іронія, як правило, спрямована на висміювання об'єкта оцінки, фокусує увагу на його/її вадах, у той час друзі Рейчел керуються іншими мотивами.

Залучення до розгляду мотивації схвалення дозволяє розмежувати аналізоване висловлення із лестощами. Як відомо, нещирість характерна не лише для іронічної похвали, а й для лестощів. Проте, на відміну від похвали, лестощі продукуються мовцем з метою власної користі [там само, с. 10]. В аналізованому ж випадку нещира похвала висловлюється задля підтримки об'єкта оцінки.

Відтак, зроблений інтерпретаційний аналіз показує, що: а) схвалення-похвала, на відміну від схвалення-компліменту, може бути самоініційованою об'єктом оцінки; б) нещира схвалення-похвала може втілювати комунікативний намір *підтримки* об'єкта оцінки.

Наступний фрагмент є прикладом *схвалення-компліменту*:

ROSS: *Hi.*

CAROL: *So.*

ROSS: *You look great. I, uh... I hate that.*

CAROL: *Sorry. You look good too.* (Friends)

У цьому комунікативному акті комунікантами є чоловік та дружина, що знаходяться на порозі важкого розлучення, проте намагаються зберегти гарні стосунки, бо в них має народитися спільна дитина. Колишнє подружжя зустрілося з приводу оформлення офіційних паперів й обоє почуваються дуже ніякого. Особливий психологічний дискомфорт відчуває Рос, якого власне і покинула дружина задля іншої жінки. Схвальне висловлення Роса з приводу гарного вигляду колишньої дружини заповнює паузу ніяковості. Насправді ж Рос зосереджений не на її зовнішньому вигляді, а на переживанні ситуації, якій він надає негативну оцінку (*I hate that*). Колишня дружина, схвалюючи вигляд Роса, теж зосереджена не на цьому, а на переживанні своєї вини перед колишнім чоловіком (*Sorry*). Відтак їхні схвальні висловлення характеризуються формальним, етикетним характером, що дозволяє визначити їх комунікативний намір як комплімент.

Схвалення-захоплення відрізняється від схвалення-похвали ступенем інтенсивності переживання позитивної емоції, що супроводжує позитивну оцінку. Наприклад:

ERIK IS SITTING ON HIS CHAIR, LOOKING AT HIS HAND

ERIK: *So he waved? I wouldn't have taken him for a waver.*

SERENA: *No, he was just trying to be funny.*

ERIK: *Or maybe he is shy.*

SERENA: *Or he hates me.*

ERIK: *No guy in the history of the world has ever hated you* (THEY ARE SMILING) (Gossip Girl).

Учасниками комунікативної взаємодії є Ерік та його сестра Серена. Для хлопця Серена – найрідніша людина, не лише сестра, але й мати, його психолог і друг. Він намагається підбадьорити її й підняти її настрій. Його схвальне висловлення побудоване на гіперболі, що свідчить не лише про позитивну оцінку сестри як жінки і особистості, але й високу інтенсивність позитивних емоцій, що супроводжують висловлення, адже, як відомо, гіпербола закорінена на інтенціональному, емоційно маркованому перебільшенні властивостей об'єкта оцінки. Позитивне емоційне ставлення до об'єкта оцінки слід схарактеризувати як *захоплення*.

Схвалення може реалізуватися у дискурсі і як *подяка*:

BARRY: *Yeah, well, uh, we're kind of a thing now.*

RACHEL: *Anyway, um, (GETS THE RING OUT OF HER PURSE) I guess this belongs to you. And thank you for giving it to me.*

BARRY: *Well, thank you for giving it back* (Friends)

У цьому комунікативному акті взаємодіють колишні наречений (Баррі) та наречена (Рейчел), що перебувають у нез'ясованих стосунках. Рейчел не змогла вийти за Баррі та покинула його у день вінчання, нічого не сказавши. Проїшов час і він відважився на нові стосунки. Рейчел прийшла віддати йому обручку. Більше нервово напруження переживає Рейчел, котра нарешті знайшла в собі мужність зустрітися віч-на-віч людиною, яку так образила. Висловлення Рейчел *And thank you for giving it to me* втілює не лише кому-

нікативний намір подяки, виражений експліцитно, але й позитивну оцінку Баррі як партнера і особистості, бо висловлена у такий спосіб подяка імплікує, що Рейчел вважає для себе честю бути обраною таким хлопцем як Баррі. Респонсивне висловлення Баррі *Well, thank you for giving it back*, яке теж експліцитно виражає подяку, імплікує, що він схвалює її намагання не лише повернути обручку але й висловити повагу до нього.

Таким чином, комунікативна стратегія схвалення полягає у висловленні позитивної оцінки певного об'єкта, особи, дії або ситуації. У дискурсі схвалення втілюється через гіпонімічні комунікативні наміри похвали, компліменту, лестощів, захоплення й подяки. Основними критеріями розмежування комунікативних намірів схвалення є: 1) щирість (похвала, комплімент, захоплення, подяка) :: нещирість мовця (лестощі, іронічна похвала, похвала-підтримка); 2) спрямованість схвалення на користь мовця – конфліктність (лестощі, іронічна похвала) :: на користь об'єкта оцінки – кооперативність (похвала, комплімент, захоплення, подяка); 3) конвенціональність (комплімент) :: неконвенціональність (похвала, захоплення, подяка, лестощі, іронічна похвала).

Перспективу дослідження вбачаємо у вивченні гендерних особливостей втілення стратегії схвалення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дейк Т.А. ван. Язык. Познание. Коммуникация / Дейк Т.А. ван ; [пер. с англ.]. – М. : Прогресс, 1989. – 312 с.
2. Клочко Л.І. Висловлювання похвали в комунікативно-діяльній парадигмі спілкування (на матеріалі англійської мови) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Клочко Лариса Іванівна. – Х., 2004. – 20 с.
3. Макаров М.Л. Основы теории дискурса / М.Л. Макаров. – М. : ИТДГК «Гнозис», 2003. – 280 с.
4. Мищенко В.Я. Комплимент как проявление вежливости / В.Я. Мищенко // Вісник Харківського університету: Актуальні проблеми теорії комунікації. – Харків : Константа, 1997. – С. 111–113.
5. Формановская Н.И. Речевое общение: коммуникативно-прагматический подход / Н.И. Формановская. – М. : Рус. язык, 2002. – 214 с.
6. Фролова І.Є.

Стратегія конфронтації в англomовному дискурсі : [монографія] / І.Є. Фролова. – Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. – 344 с. 7. Coulthard M. An Introduction to Discourse Analysis / M. Coulthard. – L. : Longman, 1977. – 195 p.

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА

8. Audioenglish Dictionary [Electronic resource]. – Access : <http://www.audioenglish.org/dictionary/approval.htm>. 9. Business Dictionary [Electronic resource]. – Access : <http://www.businessdictionary.com/definition/approval.html>. 10. Cambridge Dictionary Online [Electronic resource]. – Access : http://dictionary.cambridge.org/dictionary/british/approval_1?q=approval. 11. Your English Dictionary [Electronic resource]. – Access : <http://dic.your-english.ru/word/approval>. 12. Idoceonline [Electronic resource]. – Access : <http://www.idoceonline.com/dictionary/approval>. 13. Macmillan Dictionary [Electronic resource]. – Access : <http://www.macmillandictionary.com/us/dictionary/american/approval>. 14. Webster's Online Dictionary [Electronic resource]. – Access : <http://www.merriamwebster.com/dictionary/approval>. 15. Mueller Dictionary [Electronic resource]. – Access : [http://www.diclib.com/cgi-bin/d.cgi?p=approval&page=search&l=en&base=&prefbase=&newinput=1&st="](http://www.diclib.com/cgi-bin/d.cgi?p=approval&page=search&l=en&base=&prefbase=&newinput=1&st=)

&diff_examples=1&category=cat3#.Uy9P1VcbDI4. 16. New Shorter Oxford English [Electronic resource]. – Access : <http://www.oed.com/dictionary/approval>. 17. Oxford Advanced Learner's Dictionary [Electronic resource]. – Access : <http://oald8.oxfordlearnersdictionaries.com/dictionary/disagreement>. 18. Oxford-american English dictionary [Electronic resource]. – Access : http://www.oxforddictionaries.com/definition/american_english/approval. 19. Dictionarist [Electronic resource]. – Access : <http://ru.dictionarist.com/approval>. 20. The Free Dictionary [Electronic resource]. – Access : <http://www.thefreedictionary.com/approval>. 21. The Library [Electronic resource]. – Access : http://info-library.com/content/1422_Komynikativnii_akt_yak_fynkcionalna_odinicya_komynikativnogo_procesy.html. 22. The Sum Library [Electronic resource]. – Access : <http://sum.in.ua/s/skhvalennja>.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

23. Friends [Electronic resource]. – Access : <http://www.angelfire.com/tv/choegal/scripts.html>. 24. Gossip girl [Electronic resource]. – Access : <http://gossip-girl.hypnoweb.net/episodes/saison-1/101-pilot/script.html>.